

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 4 Special Issue | pp. 197-205 | ISSN: 2181-1865
Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

IJARAGA OLINGAN FOYDALANISH HUQUQI KO'RINISHIDAGI AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH

Djumayeva Guzal Axtamovna
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
ORCID: 0000-0001-9371-9898

Annotatsiya. Ushbu maqolada ijara olingan foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivlar hisobini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, me'yoriy-huquqiy hujjatlarda va adabiyotlarda ijara berilgan ta'riflar tanqidiy o'rganilgan. FHKA xalqaro standartlar asosida dastlabki tan olinishi va hisobda aks ettirilishi bo'yicha schotlar taklif etilgan hamda xulosalar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: ijara, moliyaviy lizing, ijara komponenti, ijara ob'yekti, foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktiv(FHKA).

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА АРЕНДОВАННОГО АКТИВОВ В ВИДЕ ПРАВА ПОЛЬЗОВАНИЯ

Джумаева Гузал Ахтамовна
Самаркандский институт экономики и сервиса

Аннотация. В данной статье освещены вопросы совершенствования учета имущества в форме переданных в аренду прав пользования. Также критически изучены определения ренты в нормативно-правовых документах и литературе. Предложены счета и сформированы выводы по первоначальному признанию и учету актива в форме права пользования на основе международных стандартов.

Ключевые слова: аренда, финансовая аренда, компонент аренды, объект аренды, актив в форме права пользования.

IMPROVEMENT OF THE ASSET ACCOUNT IN THE FORM OF LEASED RIGHT OF USE

Djumaeva Guzal Akhtamovna
Samarkand Institute of Economics and Service

Abstract. This article covers the issues of improving the accounting of assets in the form of leased rights of use. Also, the definitions of rent in regulatory and legal documents and literature are critically studied. Accounts were proposed and conclusions were formed on the initial recognition and accounting of an asset in the form of a right of use based on international standards.

Key words: *lease, financial lease, lease component, lease object, assets right-of-use (ROU).*

Kirish.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24 fevraldagi PQ4611-son «Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi, 2020 yil 24 avgustdagi 507-son «Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va unga tushuntirishlar matnini tan olish tartibi to'g'risidagi Nizomni tasdiqlash haqida»gi mazkur sohaga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishga buxgalteriya hisobi ob'yekti bo'lgan aktivlar, xususan uzoq muddatli aktivlar ijarasi tushunchasining iqtisodiy mohiyatini yanada chuqurroq o'rganishni, ular hisobini xalqaro hisob amaliyotidan kelib chiqib takomillashtirishni taqazo etmoqda. Shu bois bugungi kunda eng muhim masalalardan biri bu MHXS(moliyaviy hisobning xalqaro standartlari)larini o'rganish va uni joriy etish hisoblanadi.

Bizning oldimizga xalqaro standartlarni o'rganish, milliy hisob tizimi bilan integrasiyalash masalasi, ta'lim sohasiga to'liq kiritish, xo'jalik yurituvchi tashkilotlarda MHXS talablari asosida hisob siyosatini ishlab chiqish, moliyaviy hisobot shakllarini xalqaro tamoyillarga asosan tayyorlash, shuningdek buxgalteriya hisobi ob'yektlari(uzoq muddatli, joriy aktivlar, majburiyatlar, xususiy kapital) hisobining konseptual asosini takomillashtirish vazifasi qo'yilmoqda. Bilamizki, yangi mahsulotlar ishlab chiqarish, yangi bozorlarni rivojlantirish, korxonalar faoliyatini kengaytirish uzoq muddatli aktivlarga talabni keltirib chiqaradi, shu o'rinda korxonalar oldida ikkita tanlov turadi, birinchisi uzoq muddatli aktivlarni sotib olish va ikkinchisi ularni ijaraga olish.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ijara hisobini takomillashtirish masalasini tadqiq qilishda amaldagi normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganishda mantiqiy fikrlash, dalillar to'plash va muammoni qo'yish kabi nazariy-tadqiqot metodlaridan, shuningdek, ilmiy adabiyotlarni o'rganish, xo'jalik faoliyatini kuzatish va davr oralig'ida tadqiq qilish kabi empirik tadqiqot metodlaridan foydalanildi.

Adabiyotlar sharhi.

Turli axborot manbalari, adabiyotlar va me'yoriy-huquqiy hujjatlarda ijaraga quyidagicha ta'riflar berilgan:

Ijara (arab. - ijora) tarixiy-etnografik atama bo'lib, uning ikki ko'rinishi e'tirof etilgan¹:1) Islom dini tarqalgan davlatlarda yer egalari tomonidan yerni ishlash uchun dehqonlarga berish shartlaridan biri bo'lib, yer egasining haqini pul bilan to'langan. Yer egasi haqi hosildan ulush (natura tarzida) beriladigan bo'lsa muzora'a deb atalgan. 20-asrning 20-yillariga qadar O'rta Osiyoda ham keng tarqalgan bo'lgan va u korandalik deb yuritilgan. 2) mol-mulkni yollash va undan foydalanish bo'yicha shartnoma. Unga ko'ra, bir tomon (ijara beruvchi) ikkinchi tomon (ijara oluvchi)ga ma'lum to'lov, ya'ni ijara haqi evaziga mol-mulkni vaqtincha foydalanish uchun beradi. Ijara haqi mol-mulkning qiymati va keltiradigan daromadiga bog'liq bo'lib, o'zaro kelishuv bilan belgilanadi.

¹ <https://uz.wikipedia.org/wiki/Korandalik>

Islom huquqshunosligida ijara atamasi ikki xil amaliyot uchun qo'llaniladi:²

Birinchi bir kishini xizmat haqi to'lash asosida ishga yollash amaliyotidir. Ish beruvchi mustajir, yollanma ishchi esa ajir deyiladi. Agar A tomon ishxonasiga B tomonni boshqaruvchi yoki oddiy xodim qilib oylik maosh to'lash sharti bilan ishga olsa, A mustajir, B esa Ajir deyiladi. Shuningdek agar A chamadonlarini aeroportga ko'tarib borish uchun yuk tashuvchini yollasa, A mustajir, B esa ajir bo'ladi. Ikkala holatda ham tomonlar o'rtasidagi munosabat ijara muomalasi hisoblanadi. Bu turdagi ijaraga insonlarning xizmatlari yollanishi mumkin bo'lgan barcha ijara kelishuvlari kiradi. Bu xizmatlarga vrach, huquqshunos, o'qituvchi, ishchi yoki boshqa har qanday kasb vakillarining xizmatlari kirishi mumkin. Yollangan xizmatchilar "ajir", ularni yollagan kishi "mustajir" deyiladi, ularga to'langan haq esa "ujra" deb nomlanadi.

Ijaraning ikkinchi turi inson xizmatidan emas, balki aktiv va mulklardan foydalanish holatiga taalluqli. Bunda ijara «muayyan mulkni ijara haqi evaziga boshqa shaxsning foydalanishiga topshirish» amaliyotini bildirib, ingliz tilida qo'llaniladigan «lizing» atamasi bilan bir xil ma'noda ishlatiladi. Bunda lizing beruvchi mujir, lizing oluvchi mustajir va lizing beruvchiga to'lanadigan ijara haqi ujra deb nomlanadi.

O'zbekistonda ijara hisobi Fuqrolik Kodeksi, Soliq Kodeksi, Bojxona Kodeksi, Yer Kodeksi, Lizing to'g'risidagi qonun, Ijara to'g'risidagi Qonun, Buxgalteriya hisobi to'g'risidagi Qonun, 6-son BHMS, 16-son MHXS va boshqa me'yoriy hujjatlar bilan tartibga solinadi. Ushbu hujjatlarda ijaraga quyidagicha ta'riflar berilgan:

O'zbekiston Respublikasi "Ijara to'g'risida"gi Qonunning (1991) 1-modda. Ijara - shartnoma asosida yerga, boshqa tabiiy resurslarga, shuningdek xo'jalik faoliyatini va o'zga faoliyatni mustaqil ravishda amalga oshirish uchun ijarachiga zarur bo'lgan mol-mulkka haq evaziga muddatli egalik qilish va undan foydalanishdan iboratdir [1].

O'zbekiston Respublikasi "Lizing to'g'risida"gi Qonunning (1999) 2-moddasi, lizing (moliyaviy ijara) — ijara munosabatlarning alohida turi bo'lib, unda bir taraf (lizing beruvchi) ikkinchi tarafning (lizingga oluvchining) topshirig'iga binoan uchinchi tarafdan (sotuvchidan) lizing shartnomasida shartlashilgan mol-mulkni (lizing obyektini) mulk qilib sotib oladi va uni shu shartnomada belgilangan shartlarda haq evaziga egalik qilish va foydalanish uchun lizingga oluvchiga o'n ikki oydan ortiq muddatga beradi [2].

6-son "Ijara hisobi" BHMS(2009) moliyaviy ijara — mulkni (moliyaviy ijara obyektini) shartnomaga binoan o'n ikki oydan ortiq muddatga egalik qilish va foydalanish huquqini berishda yuzaga keladigan ijaraviy munosabatlar [4].

16-son "Ijara" Moliyaviy hisobotning xalqaro standartida(2022) ijara – tovon evaziga muayyan davr mobaynida aktiv(tayanch aktiv)dan foydalanish huquqi beriladigan shartnoma yoki shartnomaning bir qismi [5].

Shuningdek, mamlakatimiz olimlaridan M.Umarova, O'.Eshboyev, K. Ahmadjonov; A.Ibragimov, I.Ochilov, I.Qo'ziyev, N.Rizayevlarning ta'kidlasicha, asosiy vosita ijarasi bu - ijaraga oluvchining xo'jalik faoliyatini mustaqil amalga oshirishi uchun zarur bo'lgan asosiy vosita ob'yektlaridan foydalanishi yoki mulkchilik huquqiga ega bo'lishga asoslangan shartnomadir [6,8].

² <https://globalhalal.uz/blog/datahub/ijara/?script=lat>

Karimov A.A. va boshqalar ta'kidlashicha, moliyaviy lizingda (uni ba'zan to'liq amortizatsiyali lizing deb ham atashadi) mulk shartnoma bo'yicha uning me'yoriy xizmat qilish muddatida yoki bundan kam bo'lgan muddatga hamda amortizatsiya ajratmasi me'yori hisoblanadigan belgilangan muddatga beriladi [7].

K.B.Urazov va M.E.Po'latov lizing hisobi bo'yicha "Lizing to'g'risida"gi Qonunda keltirilgan ta'rifni berganlar [9].

N.B.Abdusalomova va F.T.Temirov ta'kidlashicha, moliyaviy lizingda (to'liq amortizatsiyalanadigan lizing) mulk shartnoma bo'yicha uning me'yoriy xizmat qilish muddatida yoki bundan kam muddatda beriladi [10].

Yuqoridagi me'yoriy-normativ hujjatlardagi va olimlarning ijaraga bergan ta'rif nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Ijara va moliyaviy lizing tushunchalari bir ma'noda qo'llanilmoqda, aynan "ijara" tushunchasiga berilgan yagona ta'rif mavjud emas, shuningdek foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivning tan olinishi, baholanishi, hisobda aks ettirilishi yetarlicha yoritilmagan.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Ijara qonun-qoidalariga lizing sifatida ko'p jihatdan savdo qonun-qoidalariga o'xshab ketadi. Chunki ikki holatda ham muayyan narsa arziydigan haq evaziga boshqa kishiga ko'chadi. Ijara va savdoning asosiy farqi shundaki, savdoda mulkning egaligi xaridorga ko'chadi, ijara esa mulk egaligi ijaraga beruvchida qoladi, faqat mulkdan foydalanish huquqi ijara oluvchiga ko'chadi.

Xalqaro standartlarga asosan ijaraning huquqiy jihatiga balki uning iqtisodiy ahamiyatiga e'tibor qaratilishi ko'rsatib o'tilgan. Demak, ijara shartnomasida ijara sub'yektlari ijaraga beruvchi va ijaraga oluvchi; ijara ob'yekti aktivlari (ko'char, ko'chmas mulk, tayanch aktivlar, foydalanish huquqidagi aktivlar) identifikatsiyalanishi, ijaraga oluvchi ijara muddati davomida iqtisodiy naf olish huquqi, foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivdan foydalanish maqsadi, aktivni foydalanish muddati davomida aktivdan qay tarzda va qanday maqsadda foydalanishini oldindan belgilashi, ijara shartnomasining muddati va eng asosiysi ijara uchun to'lanadigan haq(to'lov) aniq identifikatsiyalanishi lozim. 16-son MHXSga asosan shartnoma ijara komponentiga egaligini quyidagi bosqichlar asosida aniqlashtirish lozim bo'ladi:

1-jadval

Ijara komponentlarini tan olish bosqichlari³

Bosqichlar	Ijara komponentlarini tan olish bosqichlari	Ijara shartnomasi hisoblanadi	Ijara shartnomasi hisoblanmaydi
I-bosqich	Identifikatsiyalangan aktiv mavjudmi?	Ha	Yo'q
II-bosqich	Xaridor foydalanish muddati davomida aktivdan foydalanishdan amaldagi barcha iqtisodiy naflarni olish huquqiga egami?	Ha	Yo'q

³ 16-son "Ijara" Moliyaviy hisobotning xalqaro standartida(2022) asosida muallif ishlanmasi

III-bosqich	Foydalanish muddati davomida aktivdan qay tarzda va qanday maqsadda foydalanishni kim belgilaydi?	Xaridor	Yetkazib beruvchi
IV-bosqich	Xaridor foydalanish muddati davomida aktivni ekspluatatsiya qilish huquqiga egami?	Ha	Yo'q
V-bosqich	Xaridor aktivni foydalanish muddati davomida aktivdan qay tarzda va qanday maqsadda foydalanishini oldindan belgilaydigan tarzda loyihalashtirganmi?	Ha	Yo'q

1-bosqich. Aktiv identifikatsiyalanganmi? Agar javob "Yo'q" bo'lsa, ko'rsatilayotgan xizmat ijara hisoblanmaydi va jarayon shu yerda yakunlanadi. Aksincha, javob "Ha" bo'lsa, keyingi bosqichga o'tiladi. Aktivning identifikatsiyalanganligi uning shartnomada ijara ob'yekti sifatida barcha belgi, o'lcham va boshqa jihatlari bilan ko'rsatilgan bo'lishi lozimligini anglatadi.

2-bosqich. Ob'yektdan foydalanish muddati mobaynida xaridor deyarli barcha iqtisodiy naflarni olishga haqlimi? Xaridor aktivdan foydalanish muddati mobaynida mutlaq foydalanish huquqiga ega. Agar javob "Yo'q" bo'lsa, ko'rsatilayotgan xizmat ijara hisoblanmaydi va jarayon shu yerda yakunlanadi. Aksincha, javob "Ha" bo'lsa, keyingi bosqichga o'tiladi.

3-bosqich. Ob'yektdan qaysi maqsadda foydalanishni belgilash huquqi kimda? Foydalanish muddati mobaynida xaridor ushbu aktivdan qay tarzda va qanday maqsadda foydalanishni mustaqil hal qiladi. Bu savolga javob yetkazib beruvchi bo'lsa, bitim ijara hisoblanmaydi. Agar javob xaridor bo'lsa, bitim ijara hisoblanadi va jarayon shu yerda to'xtatiladi. Agar javob "noma'lum" bo'lsa, keyingibosqichga o'tiladi.

4-bosqich. Ob'yektdan foydalanish tartibini xizmat ko'rsatuvchi belgilashga haqli bo'lmagani holda xaridor o'zi belgilashga haqlimi? Agar javob "Ha" bo'lsa, ko'rsatilayotgan xizmat ijara hisoblanadi va jarayon shu yerda yakunlanadi. Aksincha, javob "Yo'q" bo'lsa, keyingi bosqichga o'tiladi.

5-bosqich. Ob'yektni butun foydalanish mobaynida muayyan maqsadda foydalanish uchun dastlab dizayn va qayta loyihalash ishlari xaridor tomonidan amalga oshirilganmi? Agar javob "Yo'q" bo'lsa, ko'rsatilayotgan xizmat ijara hisoblanmaydi va jarayon shu yerda yakunlanadi. Aksincha, javobingiz "Ha" bo'lsa, bitim ijara hisoblanadi va jarayon shu yerda yakunlanadi.

Yuqoridagi ijara komponentlari tan olingandan so'ng bitim ijara shartnomasi hisoblanadi. Ijara shartnomasidagi ob'yekti ijaraga oluvchi uchun foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktiv hisoblanadi.

Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktiv (FHKA) – bu ijara oluvchining ijara muddati davomida tayanch aktivdan foydalanish huquqi.

FHKA boshlang'ich qiymati bo'yicha tan olinadi. Xalqaro standartga muvofiq uning boshlang'ich qiymati quyidagi elementlardan tashkil topadi:

- ijara bo'yicha majburiyatlarning boshlang'ich bahosi miqdorida;
- ijara boshidagi sanada yoki shu sanagacha ijara to'lovlari;
- har qanday boshlang'ich to'g'ridan to'g'ri xarajatlar;
- ijarachi tomonidan ijara shartlariga muvofiq bazovoy aktivni demontaj yoki siljitishiga qilingan xarajatlar.

FHKA boshlang'ich qiymati bo'yicha tan olinishini Naturel MCHJ kompaniyasi misolda ko'rib o'tamiz.

Naturel MCHJ kompaniyasi 2023 yil 1 yanvarda qurilish ishlarini amalga oshirish uchun burg'ulash mashinasini ikki yilga ijaraga olish bo'yicha shartnoma tuzdi. Shartnoma ikki yildan keyin zaruriyat bo'lsa yana bir yilga uzaytirish mumkinligini ham ko'zda tutadi. Naturel MCHJ katta bir ehtimol bilan bunday imkoniyatdan foydalanish mumkin deb baholaydi. Burg'ulash mashinasining xizmat qilish muddati 10 yil.

Birinchi ikki yilda ijara to'lovlari 120 000 000 so'm, uchinchi yil esa 150 000 000 so'mni tashkil etadi. Barcha to'lovlar yilning oxirida amalga oshiriladi. Ushbu ijarani tashkil etish uchun Naturel MCHJ korxonasi 32 500 000 so'm boshlang'ich to'g'ridan-to'g'ri xarajatlarni amalga oshirgan. Shartnomaga kiritilgan foiz stavkasini aniqlashning imkoniyati yo'q. Naturel MCHJ uchun qo'shimcha jalb qilingan (qarz) mablag'larining stavkasi – 14%.

Ijara majburiyatlarining boshlang'ich qiymatini aniqlaymiz. Buning uchun esa quyidagi 2-jadvalni tuzamiz:

2-jadval

Ijara majburiyatlarining keltirilgan (privedennaya) qiymatini aniqlash hisob kitobi⁴

Sana	Pul oqimi	Diskontlash stavkasi, %	Ijara majburiyatlarining keltirilgan qiymati
2023 yil 31 dekabr	120 000 000	$1/1.14$	105 263 158
2024 yil 31 dekabr	120 000 000	$1/1.14^2$	92 336 103
2024 yil 31 dekabr	150 000 000	$1/1.14^3$	101 245 727
Ijara majburiyatlarining keltirilgan qiymati			298 844 988

⁴ Naturel MCHJ kompaniyasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivning (FHKA) boshlang'ich qiymati aniqlaymiz. Yuqorida ta'kidlaganimizdek, FHKAning boshlang'ich qiymati ijara majburiyatlarining boshlang'ich qiymati bilan ushbu ijarani tashkil etish, ijara ob'yektini keltirish, o'rnatish va ishlatish bilan bog'liq xarajatlar qo'shiladi. Ushbu standart qoidalariga muvofiq holda FHKA ni aniqlash uchun quyidagi 3-jadvalni tuzamiz.

3-jadval

Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivning boshlang'ich qimatini aniqlash bo'yicha hisob-kitoblar⁵

Xalqaro standartlarga muvofiq FHKAning boshlang'ich qiymati elementlari	Summa
1. Ijara bo'yicha majburiyatlarning boshlang'ich bahosi miqdorida	298 844 988
2. Ijara boshidagi sanada yoki shu sanagacha ijara to'lovlari	-
3. Har qanday boshlang'ich to'g'ridan to'g'ri xarajatlar	32 500 000
4. Ijarachi tomonidan ijara shartlariga muvofiq bazovoy aktivni demontaj yoki siljitishiga qilingan xarajatlar	-
Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivlarning boshlang'ich qiymati (298 844 988 + 32 500 000)	331 344 988

Amaldagi schotlar rejasida foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivlarni aks ettirish uchun schotlar ko'zda tutilmagan. Shu sababli 21-son BHMS bilan tasdiqlangan buxgalteriya hisobi schotlar rejasiga quyidagi schotlarni kiritishni tavsiya etamiz.

4-jadval

Ijara shartnomasi bo'yicha olingan asosiy vositalarni hisobga olish maqsadida taklif etilayotgan schotlar

Schotning tartib raqami	Taklif etilayotgan schotlarning nomi
0300	IJARA SHARTNOMASI BO'YICHA OLINGAN ASOSIY VOSITALARNI HISOBGA OLUVCHI SCHOTLAR
0310	Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktiv
0320	Moliyaviy ijaraga olingan asosiy vositalar
0298	Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivning eskirishi
0299	Moliyaviy ijaraga olingan asosiy vositalarning eskirishi

FHKA va ijara majburiyatlariga doir buxgalteriya yozuvlarini amalga oshiramiz:

1. Ijara majburiyatlarining keltirilgan (privedennaya) qiymat summasiga quyidagicha buxgalteriya yozuvi beriladi:

D-t 0310 "Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktiv" 298 844 988 so'm

K-t. 6910 "Ijara majburiyatlari" 298 844 988 so'm

Asos. Birinchi ikki yilda ijara to'lovlari 120 000 000 so'm, uchinchi yil esa 150 000 000 so'mni tashkil etadi. Barcha to'lovlar yilning oxirida amalga oshiriladi. Chetdan mablag'

⁵ Naturel MCHJ kompaniyasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

jalb qilish stavkasi 14%ni tashkil etadi. Hisob-kitoblarga asosan ijara majburiyatlarining keltirilgan qiymati 298 844 988 so'mni tashkil etdi.

2. Ijaraga olingan obyekt bo'yicha boshlang'ich amalga oshirilgan to'g'ridan to'g'ri xarajatlarga quyidagicha buxgalteriya yozuvi beriladi:

D-t 0310 "Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktiv" 32 500 000 so'm

K-t 6990 "Boshqa majburiyatlar" 32 500 000 so'm

Asos: Ijaraga olingan burg'ulash mashinasini ishga tushirish uchun ish bajaruvchi tashkilot tomonidan 32 500 000 so'mga ish bajarildi. Ish bajarilgan tashkilot tomonidan schot-faktura taqdim etildi. Naturel MCHJ tomonidan ushbu xarajatlar ijara olingan obyekt bo'yicha to'g'ridan to'g'ri amalga oshirilgan boshlang'ich xarajatlar sifatida tan olindi.

Xulosa va takliflar.

Korxonalarda ijara olingan foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivlar hisobini takomillashtirish borasida quyidagi xulosalar qilindi:

Korxonalarda ijara shartnomalarining nafaqat huquqiy shaklini, balki iqtisodiy ahamiyatini xalqaro standartlar asosida tan olinishini joriy etish;

Ijara shartnomasida ijara komponentlari aniq ko'rsatilishiga va ularning identifikatsiyalanishiga erishish;

Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivlar va moliyaviy ijara (lizing)ga olingan asosiy vositalarni alohida guruhlash hamda ularni taklif etilayotgan schotlarda aks ettirish;

Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivlarning boshlang'ich qiymatini xalqaro standartlarga asosan ijara bo'yicha majburiyatlarning boshlang'ich bahosi miqdorida, ijara boshidagi sanada yoki shu sanagacha ijara to'lovlari har qanday boshlang'ich to'g'ridan-to'g'ri xarajatlar, ijarachi tomonidan ijara shartlariga muvofiq tayanch aktivni demontaj yoki siljitishiga qilingan xarajatlarni hisobga olgan holda buxgalteriya hisobida aks ettirish.

Adabiyotlar/ Литература / Reference:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ijara to'g'risida" qonuni. 19.11.1991-yil, 427-XII-SON
2. O'zbekiston Respublikasining "Lizing to'g'risida"gi Qonuni. 14.04.1999-yil, 756-I-son
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» Qarori. 2020 yil 24 fevral, PQ-4611-son
4. Moliyaviy hisobotning xalqaro standarti (2022) 16-son "Ijara"
5. Buxgalteriya hisobi milliy standarti (2004) 6-son "Ijara hisobi"
6. M.Umarova, O'.Eshboyev, K. Ahmadjonov. Buxgalteriya hisobi: Darslik.T.:Mehnat,1999
7. Karimov A.A., Islomov F.R., Avloqulov A.Z. Buxgalteriya hisobi: Oliy o'quv yurti talabalari uchun darslik.T.: "Sharq", 2004. 592 b.
8. Ibragimov A., Ochilov I., Rizayev., Moliyaviy va boshqaruv hisobi. O'quv qo'llanma. -T.: IQTISOD-MOLIYA. 2008, 444 b.

9. Abdusalomova N.B, Temirov F.T. Moliyaviy hisob. O'quv qo'llanma. –T.: IQTISODIYOT, 2021. – 283 b.

10. Urazov K.B., Po'latov M.E. Buxgalteriya hisobi. Darslik. T.: "Innovatsion rivojlanish nashriyot matbaa uyi", 2020, 558 b.

Internet saytlari:

<https://uz.wikipedia.org/wiki/Korandalik>

<https://uz.wikipedia.org/wiki/Ijara>

<https://globalhalal.uz/blog/datahub/ijara/?script=lat>

<https://lex.uz/acts/-112328>

<https://lex.uz/ru/docs/-85259>

Copyright: © 2024 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-4.0 International License (CC - BY 4.0)

